

jemnica spowiedzi, zakaz korzystania z wiedzy zdobytej w konfesjonale, obowiązki spowiadania.

Rozdział trzeci poświęcony został penitentowi, a więc najpierw jego dyspozycji do przyjęcia sakramentu, materii dalszej tego sakramentu i obowiązkowi dorocznej spowiedzi indywidualnej. Z badań autora wynika, iż w Polsce obowiązek ten (wraz z obowiązkiem przyjęcia Komunii św. wielkanocnej) może być wypełniony w okresie od niedzieli poprzedzającej środę popielcową do niedzieli po uroczystości Zesłania Ducha Świętego. Dalsze podrozdziały traktują o możliwości sakramentalnego wyznania grzechów przez tłumacza i spowiadania się przed kapłanem innego obrządku.

Ostatni z rozdziałów nosi tytuł „Odpusty”. Analizuje pojęcie odpustu, podział, a także sposoby ich uzyskiwania w warunkach zwyczajnych i nadzwyczajnych (takich jak jubileusze czy niebezpieczeństwo śmierci).

Każde z zagadnień poruszanych w książce omawiane jest zasadniczo w trzech etapach:

a) prawo dawne, obejmujące praktykę Kościoła od jego początków, poprzez stopniowe kształtowanie się przepisów prawnych;

b) *Kodeks prawa kanonicznego* z 1917 r. i normy tego dokumentu jako kolejny etap ewolucji prawa do początku XX w.;

c) *Kodeks prawa kanonicznego* z 1983 r., będący owocem nauki Soboru Watykańskiego II.

Konsekwentne stosowanie takiej metody ukazuje omawiane zagadnienia jako rezultat długiej ewolucji, związanej z naturą Kościoła, w której prawo staje się przekazem wiary i przejawem życia w służbie zbawienia człowieka. Warto w tym miejscu nadmienić, iż autor jako jedyny wśród kanonistów doby Kodeksu papieża Jana Pawła II w sposób historyczny ujmuje kwestie prawne związane z problematyką sakramentów św.

Sakrament pokuty i pojednania to trzecia z monografii ks. prof. Mariana Pastuszki po wcześniejszych poświęconych sakramentom chrztu św. i Eucharystii. Należałoby życzyć zarówno autorowi, jak i kanonistom, aby w niedalekiej przyszłości pojawiła się kolejna, o sakramencie święceń, do tej pory traktowanym w polskiej literaturze prawniczej jakby nieco po macoszemu.

Ks. Zbigniew Janczewski

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2002, t. 35, z. 1, s. 183–185

Ks. Henryk Stawniak SDB, NIEMOC PŁCIOWA JAKO PRZESZKODA DO MAŁŻEŃSTWA. EWOLUCJA CZY ZMIANA KONCEPCJI?, Warszawa 2000, 407 s.

Problematyka wiążąca się z przeszkodą niemocy płciowej od dawna budzi wiele kontrowersji zarówno w jurysprudencji, jak i w doktrynie. Należy do zagadnień niezwykle delikatnych i trudnych ze względu na swój przedmiot, charakter i zakres. Właśnie tą problematyką zajął się w swojej książce, będącej równocze-

śnie rozprawą habilitacyjną, ks. dr Henryk Stawniak, salezjanin, adiunkt, wykładowca na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Książka składa się z obszernego wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, spisu pozycji bibliograficznych, a także streszczenia w języku włoskim.

Autor, jak sam pisze we wstępie, stara się podejść do problematyki niemocy płciowej bez powziętego z góry schematu, opierając się na faktach i dokumentach, aby nie zagubić prawdy. Wykorzystuje przy tym metodę historyczno-prawną, a także analityczno-syntetyczną, uwzględniając przy interpretacji tekstów prawnych zasadę gramatyczną, logiczną i systemową.

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Przeszkoda niemocy płciowej w historycznym zarysie”, jest wprowadzeniem w problematykę. Na podstawie źródeł prawa rzymskiego i żydowskiego ukazano, w jaki sposób traktowano osoby dotknięte impotencją w tych społecznościach w odniesieniu do małżeństwa. Dalej możemy prześledzić proces kształtowania się impotencji jako przeszkody w dawnym prawie kościelnym. Autor omawia tutaj między innymi *Dekret* Gracjana i *Dekrety* Grzegorza IX, a także brewe papieża Sykstusa V *Cum frequenter*. Kończąc rozdział, podaje zarys koncepcji omawianej przeszkody w świetle *Kodeksu prawa kanonicznego* z 1917 r.

Kolejny z rozdziałów jest prezentacją i analizą *Dekretu Kongregacji Doktryny Wiary* z 1977 r., dotyczącego impotencji pod kątem dokonujących się przeobrażeń prawnych w tej materii. Autor stara się dociec, jaka jest natura prawna dokumentu – autentyczna deklaracja prawa naturalnego, kościelne prawo pozytywne, czy też ma on charakter „mieszany”. Ostatecznie stwierdza, iż na obecnym etapie badań trudno jest jednoznacznie opowiedzieć się za jedną z tych interpretacji. Zwraca też uwagę na skutki i aplikację *Dekretu* kongregacji.

Rozdział trzeci stanowi próbę interpretacji kan. 1084 *Kodeksu prawa kanonicznego* z 1983 r. Postawione zostaje między innymi pytanie, czy natura małżeństwa uzasadnia istnienie przeszkody niemocy płciowej? W odniesieniu do podstaw przeszkody, zgodnie z opinią autora książki, opowiadający się za prawem naturalnym, jak i optujący za prawem kościelnym nie zwracają uwagi na określenie prawodawcy, że przeszkoda niemocy płciowej *z natury małżeństwa* czyni je nieważnym. Istotną kwestią jest więc tu małżeństwo, a właściwie jego natura. Prawodawca nie sięga zatem do jakiegoś systemu norm prawa naturalnego, ale liczy się z naturą rzeczy, tj. małżeństwa, zgodnie z jego aktualnym rozumieniem. W omawianym rozdziale znajdujemy także charakterystykę wyznaczników przeszkody impotencji.

„W kręgu zagadnień szczegółowych niemocy płciowej” to tytuł kolejnego rozdziału. Ukazuje on między innymi kwestię wzajemnych relacji pomiędzy kanonami 1084 par. 1 i 1095 nr 3, koncentrując się na podobieństwach i różnicach między wymienionymi normami, zwłaszcza w odniesieniu do wymogu trwałości przy *impotentia coeundi* i *incapacitas assumendi*. Przedmiotem dalszych analiz są zagadnienia transseksualizmu i homoseksualizmu w aspekcie ewentualnej niezdolności do małżeństwa ze względu na suponowaną niemoc płciową. Odróżnione tu zostały dwie kwestie – dopuszczenia do zawarcia małżeństwa i orzekania nieważności małżeństwa w takich przypadkach. Autor zwraca uwagę, iż w przypadku zmiany płci z kobiety na mężczyznę, osoba jest niezdolna do małżeństwa ze względu na impotencję. Nie ma natomiast zgodności uczonych co do niezdolności do małżeństwa transseksualisty po zmianie płci w przeciwnym kie-

runku. Przy anomalii homoseksualizmu przeszkoda impotencji występuje dużo rzadziej.

Ostatni z rozdziałów rozpatruje kwestię, czy współczesna koncepcja aktu małżeńskiego i przeszkody niemocy płciowej, motywowana naturą małżeństwa, przystaje do nauki Soboru Watykańskiego II i KPK z 1983 r. odnośnie do istoty małżeństwa oraz przedmiotu zgody. Czy natura małżeństwa rzeczywiście uzasadnia istnienie omawianej przeszkody? Autor dochodzi do wniosku, że natura małżeństwa, określanego jako trwałe przymierze mężczyzny i kobiety, nastawione na *bonum coniugum et bonum prolis* niewystarczająco uzasadnia istnienie przeszkody impotencji w aktualnym systemie prawa małżeńskiego. Postuluje równocześnie zmianę przepisu kan. 1084 przez dodanie do istniejącego kan. 1097, nowego, trzeciego paragrafu o treści: „Trwała niezdolność dokonania stosunku małżeńskiego, czy to ze strony mężczyzny, czy kobiety, czy to absolutna czy względna, nieznaną uprzednio – nie zaś niepłodność, z zachowaniem przepisu kan. 1098 – powoduje nieważność małżeństwa, lecz za zgodą drugiej strony może ono być uważnione”.

Książka autorstwa ks. H. Stawniaka jest niezwykle ciekawa i nowatorska. Autor wykazuje się wielką odwagą w próbach rozwiązywania postawionych kwestii. Krytycznie ustosunkowując się do propozycji różnych kanonistów, podaje sugestie nowych rozwiązań prawnych. Opowiada się nie za zmianą koncepcji, ale za ciągle trwającą ewolucją przepisów dotyczących impotencji w obecnie obowiązującym prawie. Wielce interesująca i godna rozważenia jest propozycja nowego ujęcia kan. 1097. Omawiana pozycja książkowa z pewnością stanie się podstawą do dalszych dyskusji nad przeszkodą niemocy płciowej.

Ks. Zbigniew Janczewski

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2002, t. 35, z. 1, s. 185–188

CZŁOWIEK PRZEŁOMU TYSIĄCLECI, red. Józef Makselon, Borys J. Soiński, Kraków, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej 2000, 208 s.

Książka *Człowiek przełomu tysiącleci* powstała w związku z Sympozjum Sekcji Psychologii Komisji Episkopatu Polski ds. Nauki, jakie odbyło się w Częstochowie w dniach 12–14 IX 1999 r. Zawiera teksty akademickich nauczycieli psychologii w uczelniach kościelnych, wpisujących się w nurt poszukiwań naukowych, z potrzeby dociekania prawdy o człowieku i jego wielorakich relacjach do Boga i ludzi (s. 5, J. Makselon).

Psychologia, zajmując się człowiekiem, próbuje go opisać, zrozumieć, a nawet przewidywać jego zachowanie (s. 82, Z. Wójcik). We współczesnej psychologii istnieje wiele koncepcji szkicujących portret człowieka i jego zachowań. Do najbardziej znaczących teorii wyjaśniających zachowania człowieka należą: psychoanaliza, behawioryzm, psychologia humanistyczna, czy poznawcza. Wśród nich można wyróżnić dwa bardziej ogólne paradygmaty. Jeden z nich, model